

הלכות תפילין - ו

חלץ תפילין וחזר והניח, האם מברך שוב על תפילין

היוצא לבית הכסא, נחלקו הפוסקים האם חוזר ומברך על התפילין כשחוזר ומניחן. וההוראה המקובלת היא, שהיוצא לנקביו חוזר ומברך, אבל אם רק יוצא להטיל מים אין חוזר ומברך, ומכל מקום מי שקבלה מאבותיו או מרבותיו לנהוג אחרת אין מוחים בידו, דיש בזה כמה שיטות.

מי שחולץ תפילין ודעתו לחזור ולהניח, אין חוזר ומברך אלא אם כן ישן שינת קבע לפחות חצי שעה, או שעברו שלוש שעות. ואם חלץ תפילין ואין בדעתו לחזור ולהניח, ומיד לאחר מכן החליט לחזור ולהניח, חייב לברך. ואפילו אם חלץ רק תפילין של ראש בלבד, חוזר ומברך על של ראש.

ואיזה ברכה יברך על של ראש, אם נוהג לברך תמיד על של ראש על מצוות תפילין, יברך עכשיו שתי ברכות, גם להניח וגם על מצוות תפילין, כיון שבכל יום ברכת להניח עולה גם על של ראש, ועכשיו שחלץ תפילין של ראש הרי זה כמו שמניח תפילין של ראש לבד, שכתב הרמ"א בסימן כו שמברך שתי ברכות על של ראש. ואם אינו נוהג לברך בכל יום על של ראש יברך, רק ברכת על מצות תפילין, כמו שכתב המחבר בסימן כו במניח רק של ראש.

ואם חלץ התפילין בסתם ולא התכוון לחזור ולהניח, ולא התכוון שלא לחזור, לכן, אם השל יד עדיין עליו, רשאי לחזור וללבוש השל ראש בלי ברכה, כיון שאנו עומדים דעתו שמסתמא דעתו לחזור ולהניח, אבל אם כבר חלץ שניהם, חוזר ומברך.

מחליף תפילין אחרים

אם חלץ תפיליו ומניח תפילין אחרים של רש"י, אם היה בדעתו להחליפן, כגון שלא היו לו תפילין ושלח להביא לו, ובינתיים הניח של אחר, אינו חוזר ומברך על התפילין שמחליף, כי היתה דעתו עליהם, אבל אם לא היתה דעתו על תפילין אלו, חוזר ומברך עליהם, הן אם מניח אחר של יד לבד או של ראש לבד או של ראש ויד, לפי הדינים של הנחת תפילין של יד לחוד או של ראש לחוד. ולכן מי שאין זמנו פנוי להניח תפילין של רבינו תם לאחר התפלה כפי שיובאר במקום אחר, שיכול בשעת הדחק להניח של רבינו תם לפני התפלה, ונוהגים להניח קודם של רש"י ולאחר מכן של רבינו תם, וחולץ תפילין של רבינו תם וחוזר ומניח של רש"י להתפלל בהם, אינו מברך על של רש"י, כיון שהיתה דעתו להניח את התפילין של רש"י.

טעה והניח תפילין של רבינו תם בברכה האם מברך על תפילין רש"י

ואם בטעות הניח תפילין של רבינו תם שחשב שהן של רש"י וברך עליהם, וחלצן מיד והניח תפילין של רש"י, האם חוזר ומברך. והנה מי שאינו נוהג להניח תפילין של רבינו תם, ובטעות הניח של רבינו תם, בודאי צריך לברך על של רש"י שוב, שהרי לא היתה דעתו לפטור בברכה את תפילין של רש"י.

אבל זה שנוהג תמיד להניח תפילין של רבינו תם, ונבאר להלן שברכת על של רש"י עולה על של רבינו תם, יש לעיין האם חוזר ומברך על של רש"י, דיש סברא לומר שכיון שמכוון בברכתו לפטור את התפילין האחרים שניח לאחר מכן, הרי נפטור לגמרי, ולפי סברא זו אפילו דיבר, והפסיק לאחר שהניח רבינו תם, אינו חוזר ומברך כשמניח של רש"י. אבל יש סברא לומר, שכיון שהיא ברכה בטעות, שהרי אינו מברך על רבינו תם, צריך לחזור ולברך על של רש"י אפילו לא עשה שום הפסק. ויש סברא לומר שהברכה תעלה על רש"י רק אם לא עשה שום הפסק בדיבור. ולמעשה נחלקו בזה גדולי הדורות, יש אומרים שתמיד מברך, ויש אומרים שאינו מברך אף פעם. ויש שעושים פשרה אם דיבר או לא, וכן נוהגים למעשה.

לאחר התפלה נודע לו שהפך את התפילין

ואם טעה וחשב על תפילין של ר"ת שהם רש"י וכנ"ל, ולאחר שחלצן תפס עצמו שטעה, אין צריך להניח שוב אחרי כן תפילין של רבינו תם, אף על פי שבדעתו כשלבשם היה על תפילין דרש"י. אמנם אם חלצן כשעדיין לא אמר בהם ק"ש נכון שילבשם שוב, ומובא בשו"ת שבט הקהתי ח"ג סימן ל"ה שפעם אחת לבש מוהר"א מבצלזא זצ"ל של ר"ת במקום של רש"י והתחיל התפילה, ותפס עצמו, ולא חלצן מיד אלא המשיך להתפלל בהם תפילותיו עוד כרבע שעה מפאת כבודן. ועוד מובא בטעמי המנהגים עניני תפילין אות כ"ז בקונטרס אחרון שקבלה מקדמונים, שמי שנזהר כל ימיו בתפילין דר"ת לא יחסר בשום אונס, אזי מן השמים מוכרח לו שיארע לו טעות שיברך עליהם.